

Editoriaal: Mensenrechten als utopie?

Rozelien Van Erdeghem en Eva Albers¹

Mondiale crises volgen elkaar in hoog tempo op. Oorlogen - hybride of klassiek, dichtbij of ver weg - bedreigen onze veiligheid. Artificiële intelligentie is niet langer een futuristische belofte, maar een alledaagse realiteit die zowel enorme mogelijkheden als nieuwe bedreigingen meebrengt. Autoritaire regimes lijken wereldwijd aan invloed te winnen. Klimaatverandering heeft een enorme impact op het leven vandaag en in de toekomst. Mensenrechten spelen een rol in heel wat uitdagingen. Maar welke plaats hebben ze? Zijn ze een utopie? Of zijn ze een gedeeld ideaal om een positief verschil te maken voor mensen?

Mensenrechten staan onder toenemende druk. In uiteenlopende domeinen worden ze bekritiseerd, gemarginaliseerd of strategisch ingezet om een eigen agenda te ondersteunen. Ze worden afgedaan als 'te activistisch' wanneer ze machtsstructuren uitdagen, maar als 'ontoe-reikend' wanneer ze onvoldoende onmiddellijke verandering lijken te brengen. Het spanningsveld tussen wat mensenrechten beloven en wat zij in praktijk kunnen waarmaken, werkt verwarring én polarisatie in de hand. Voor sommigen zijn mensenrechten zelfs een beladen, bijna verdacht woord geworden. Daardoor dringt zich de vraag op of mensenrechten nog steeds een gedeeld en realistisch ideaal zijn, of dat ze niet meer zijn dan een seculiere droom, zoals Samuel Moyn betoogt in *The Last Utopia*.

Met deze editie willen wij, gastredacteurs Rozelien Van Erdeghem en Eva Albers, precies deze spanning verkennen: de veranderende plaats en rol van mensenrechten in onze hedendaagse samenleving. We kiezen bewust voor een

interdisciplinair perspectief, omdat de discussie over mensenrechten zich niet laat opsluiten in één vakgebied.

Zelfs wanneer mensenrechten zorgvuldig worden verankerd in grondwetten en internationale verdragen, is dat geen garantie op een humane werkelijkheid. Soms kan een ogenschijnlijk progressief juridisch kader zelfs ontsporen in het tegenovergestelde. Dat toont **Frederik Dhondt** aan in zijn bijdrage, waarin hij reflecteert op de Weimar-grondwet: een tekst die op papier vooruitstrevend was, maar in de praktijk niet kon verhinderen dat een democratische orde omsloeg in een van de meest gruwelijke regimes uit de twintigste eeuw. Het voorbeeld onderstreept pijnlijk dat de effectiviteit van mensenrechten nooit kan worden afgeleid uit hun formele verankering alleen.

Het universele karakter van mensenrechten vormt een andere fundamentele uitdaging. In het interview met **professor Sigrid Sterckx** verkennen we dit verder. Volgens haar zijn mensenrechten als universeel kader niet zinloos en kunnen ze juist bijdragen aan een menswaardige samenleving. Mensenrechten blijven relevant, op voorwaarde dat we ze bevragen en kritisch herdefiniëren in het licht van nieuwe ethische en maatschappelijke inzichten.

Tegelijkertijd tonen andere bijdragen aan hoe kwetsbaar mensenrechten zijn wanneer zij worden geconfronteerd met institutionele logica's en politieke realiteiten. **Laura Dumont** onderzoekt het probleem van verantwoordelijkheid binnen de Heilige Stoel in de aanpak van seksueel misbruik. Haar analyse legt bloot hoe morele autoriteit en juridische immuniteit elkaar

¹ Rozelien Van Erdeghem is beleids- en onderzoeksmedewerker bij het Kenniscentrum Kinderrechten. Eva Albers is doctor in de rechten. Ze verdedigde haar proefschrift 'Human Rights and Rights of Nature: a Flawed Analogy' in oktober 2025 aan de KU Leuven.

kunnen versterken op een manier die rechtvaardigheid net belemmert. **Thomas Willekens** richt zich dan weer op de migratiecontext, waar hij een proces van rechtenerosie voor vluchtelingen blootlegt. Voor hem weerspiegelt deze evolutie een dieperliggend verlies aan maatschappelijke solidariteit.

Toch gaat het debat over mensenrechten niet alleen over grote geopolitieke of institutionele structuren. Ook in alledaagse, hypermoderne contexten duiken lastige afwegingen op. **Esther Forson** onderzoekt hoe het mensenrechtenkader kan worden toegepast op de digitale leefwereld van kinderen, in het bijzonder hun gebruik van sociale media. Is het reguleren van toegang tot sociale media een disproportionele inperking van hun autonomie? Of is het net een noodzakelijke bescherming van hun rechten in een online omgeving die steeds meer risico's inhoudt? Haar bijdrage toont dat mensenrechten zelden eenvoudigweg kunnen worden toegepast; ze vragen telkens opnieuw om contextgevoelige interpretatie.

Door deze uiteenlopende - soms kritische, soms hoopvolle - perspectieven samen te brengen, willen we een dialoog openen die verder reikt dan eenvoudige voor- of tegenposities. De bijdragen in dit nummer tonen hoe mensenrechten zowel kwetsbaar als noodzakelijk zijn in een wereld die steeds complexer en meer gepolariseerd wordt. Ons doel is niet om één sluitend antwoord te formuleren, maar om ruimte te creëren voor reflectie over hoe mensenrechten vandaag functioneren, en welke rol we ze morgen nog willen laten spelen.